

Innspill til arbeidet med statsbudsjett for Klima- og miljødepartementet for 2024

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) viser til arbeidet med statsbudsjett for Klima- og miljødepartementet (KLD) for 2024, og ønsker å komme med noen innspill og forventninger til departementet.

Et transparent og oversiktlig budsjett

I forslaget til statsbudsjett for KLD for 2023 var det gjort betydelig endringer i form av å slå sammen en rekke budsjettposter i samleposter. Dette medfører et langt mer uoversiktlig budsjett der det nærmest blir umulig å følge økonomistrømmen og hvilke tiltak som tildeles midler fra år til år. Det er viktig at samfunnet kan følge hvordan departementenes midler disponeres fra år til år. Et mer transparent budsjett vil bidra til større innsikt og bedre muligheter for å ivareta demokratiske hensyn.

Budsjettdisposisjoner handler om prioriteringer. Åpenhet omkring disse en viktig del av demokratiet og mulighetene for at folk flest skal kunne følge med. Et budsjett med store samleposter bidrar til å usynliggjøre både prioriteringer og kutt, og budsjettet blir i stor grad utilgjengelig for andre enn dem som er en del av forvaltningen. NJFF vil anmode om at departementet reverserer denne tilnærmingen og går tilbake til et budsjett med større detaljeringsgrad hvor pengestrøm og prioriteringene synliggjøres bedre.

Alternativt må departementet i budsjettkommentarene legge inn tabeller og tekst som synliggjør den fordelingen som tidligere framgikk av selve budsjettoppsettet.

Anadrome laksefisk

Villaksen kom inn på rødlista som nær truet i 2021. Dette er et klart signal om behov for tiltak for å sikre en bærekraftig forvaltning av villaksen. Selv om flere av de viktigste trusselsfaktorene for villaksen er relatert til oppdrettsnæringen, er det avgjørende at også miljøforvaltningen har nødvendige midler til å videreføre igangsatte tiltak og styrke sin innsats.

Tiltaksmidler

Uavhengig av hvordan budsjettpostene utformes for 2024, er det viktig at det settes av tiltaksmidler til aktuelle tiltak for anadrome laksefisk. Det er også viktig at disse midlene i all hovedsak er tilgjengelige for påkrevde tiltak og ikke bindes opp i øremerking til eksempelvis laksetrapper eller rettighetshaverorgan som ønsker økonomisk støtte (for 2023 - Tanavassdragets Fiskeforvaltning).

Laksetrapper er et viktig tiltak for å sikre villaksens vandring i vassdrag der eksempelvis kraftutbygging forhindrer utnyttelse av hele vassdragets anadrome strekning. NJFF mener imidlertid ikke det er noen god løsning å løfte fram enkeltvassdrag uten å se det i sammenheng med behovet for å forbedre eksisterende trapper og vurdere behovet for nye. NJFF mener heller det er behov for en mer samordnet satsing på laksetrapper, men at dette bør skje gjennom å lage en ny handlingsplan for å få en helhetlig tilnærming.

Dersom departementet fortsatt ønsker å gi støtte til Tana Lakseforvaltning, anmoder NJFF om at tiltaksmidlene for anadrom laksefisk ikke benyttes til dette formålet. Det er en rekke elveeierlag som helt på lik linje med Tanavassdragets Fiskeforvaltning har økonomiske utfordringer på grunn av nedstenging av laksefiske, men NJFF kan ikke se at det er det offentliges ansvar å kompensere for dette.

NJFF anmoder om at det settes av 20 millioner kroner til tiltak overfor anadrom laksefisk i 2024.

Bekjempelse av pukkellaks

2024 vil sannsynligvis bli et mellomår med nokså begrenset innsig av pukkellaks i våre vassdrag. Det forventede storinnsiget sommeren 2023 vil gi en pekepinn på hva vi har i vente framover. NJFF forventer at myndighetene viderefører sin strategi med bekjempelse av pukkellaks, noe som innebærer at mellomåret må benyttes til å få på plass nødvendige anskaffelser av fiskefeller og eventuelt annet utstyr, sette disse ut i de aktuelle vassdragene, gjennomføre nødvendig opplæring og andre tiltak for å stå best mulig rustet for å takle kommende invasjoner.

NJFF er opptatt av at myndighetene må videreføre sitt mål om å bekjempe pukkellaks.

Det ble for 2023 satt av 25,3 millioner kroner til bekjempelse av pukkellaks. Dette er av ressursgruppen som skal sikre god oppfølging av bekjempelsesplanen vurdert til å være i størrelsesorden 10 millioner kroner for lite. I 2024 er prognosene, pga pukkellaksens særegne 2-årige livshistorie, forventet relativt lite pukkellaks, men det vil være behov for fortsatt bygging av feller og fangstanordninger til bruk under neste invasjon. Det innebærer at beløpet også i 2024-budsjettet må være vesentlig.

NJFF anmoder om at det minimum må avsettes 25 millioner kroner i 2024 slik at en kan følge opp bekjempelsesstrategien tilfredsstillende.

Bekjempelse av gyro

Etter at en i 2022 skal gjennomføre en siste gangs behandling i Driva-regionen, som vi håper vil være vellykket, er det kun Drammensregionen som gjenstår før det er gjennomført en vellykket bekjempelse av parasitten *Gyrodactylus salaris* (gyro) i hele landet.

NJFF vil understreke at det er viktig at det tas høyde for å fullføre den nasjonale bekjempelsen av gyro, og at det settes av tilstrekkelig med midler til å gjennomføre en god prosess for behandling og tiltak i den siste regionen som gjenstår. Her må det tas høyde for at dette er et bynære vassdrag med et mangfold av fiskearter som renner ut i et betydelig brakkvannsbasseng. Utrednings- og planleggingsbehovet har vært og vil være stort. Drammensvassdraget med tilhørende brakkvannssystem vil i tillegg kreve utprøvinger av metode ut over det en har hatt behov for i de fleste andre av de til nå behandlede vassdragene. Gjenstående undersøkelser av fiskesamfunnet i nedre deler av de omfattede vassdragene, samt hvor og hvor langt ut en finner laksunger i Drammensfjorden, vil koste i størrelsesorden 1 million kroner. Kostnad for metodetesting avhenger av omfang, og vil måtte konkretiseres av de fagmiljøene som er involvert.

NJFF anmoder om at det settes av 4 millioner kroner til uttesting av metode og forberedelser for bekjempelse av gyro i Drammensregionen.

Kalking

Kalking av norske forsursrammede vassdrag er satt under press. Beløpene som antydes i handlingsplanen for kalkingsvirksomheten for perioden 2022-2026, omfatter kun midler til kalk i igangsatte prosjekter, og har ikke tatt høyde for verken FOU-virksomhet for å optimalisere kalkingsvirksomheten mm, vedlikehold eller muligheter for å igangsette kalking av nye vassdrag. Når regjeringen de to siste årene likevel har lagt seg under minimumsbehovet i handlingsplanen, og samfunnet er preget av betydelig prisstigning og det ikke eksisterer noen buffer for å ta høyde for økt nedbør eller andre forhold som kan påvirke kalkbehovet i kalkingsvassdragene, er man i realiteten i en situasjon der midlene ikke strekker til. Stoppes kalkingsvirksomheten, får det konsekvenser for livet i vassdragene, og mange tiårs innsats vil være bortkastet.

Kalkingsvirksomheten er et vellykket miljøtiltak som har gitt tilbake livet i en rekke vassdrag. Utviklingen i laksevassdragene på Sørlandet er kanskje ett av de best synlige eksemplene på den positive effekten av vassdragskalking ikke bare på laksen og det øvrige livet i vassdraget, men for næringsutvikling og allmennhetens fiskemuligheter. Vi må videreføre vassdragskalking i lang tid framover. Det må også reflekteres i departementets budsjett.

Handlingsplanen for kalking tilsier et behov for 74,4 millioner kroner til kalking og en tilskuddspost på 3,8 millioner kroner. Justert for en prisstigning på ca 7 %, tilsier dette et behov i 2023 for rundt 79,6 millioner kroner og en tilskuddspost som økes til 4 millioner kroner.

NJFF anmoder derfor om at settes av 84 millioner kroner til kalking i 2023.

Storørret

Storørreten er en særegen storvokst variant/øko-type av ørret. Den er unik i de vassdragene den fortsatt eksisterer, men historisk og fortsatt utsatt for betydelig menneskelig påvirkning. Situasjonen er godt beskrevet i Miljødirektoratets «Forslag til strategi for bevaring og utvikling av bestandene av storørret»¹ fra 2020. Til nå er det, ut over gjennomgang av reguleringer i flere vassdrag og justert kultiveringspraksis i ett enkelte storørretvassdrag, gjort svært lite for å følge opp denne strategien. Ivaretagelse av den unike storørreten må prioriteres både forvaltningsmessig og økonomisk. Utvalget som sto bak strategien, foreslo blant annet å etablere nasjonale storørretvassdrag etter mal fra nasjonale laksevassdrag. NJFF mener en må sette i gang en slik vurdering. Et første steg mot en bedre ivaretagelse av storørreten kan være å etablere et fagråd for storørret som kan gi råd til forvaltningen. Videre er det behov for å få informasjon om kjente storørretlokalteter inn i relevante nasjonale databaser, samt få utviklet håndbøker og veiledningsmaterieell til forvaltningen slik at en unngår ytterlig negativt press på storørreten, samt bedre kan restaurere degraderte leveområder.

Vi ber om at det avsettes 2 millioner kroner til å etablere fagråd for storørret, samt utvikler nødvendige verktøy for forvaltningen av storørreten.

Villrein

Våren 2022 ble klassifiseringsrapportene for våre ti nasjonale villreinområder lagt fram. Ingen av de ti områdene oppnådde god kvalitet. Seks av områdene ble ikke godkjent, mens fire fikk godkjent. Press

¹ <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2020/november-2020/forslag-til-strategi-for-bevaring-og-utvikling-av-bestandene-av-stororret/>

på leveområdene, mangel på funksjonelle trekkveier og utfordringer knyttet til ferdsel og bruk av villreinens leveområder var blant faktorene som har medvirket til resultatet av klassifiseringen.

Tiltaksplaner

Utkastene til taksplaner med forslag til finansiering skal være levert til Miljødirektoratet innen 1. desember 2023. Selv om man ikke vil ha oversikt over behovet for tiltaksmidler før budsjettet for 2024 skal legges fram for Stortinget høsten 2023, må settes av midler til dette i budsjettet for 2024 slik at tiltak kan iverksettes i 2024. NJFF vil understøtte at det er behov for raske tiltak i disse villreinområdene, og at man unngår å komme på etterskudd.

Tiltak som kan bli aktuelle for disse villreinområdene må forventes også å omfatte ansvars- og budsjettområder som berører andre departementer.

NJFF vurderer at departementet selv har bedre forutsetninger enn oss for å estimere hva som bør settes av i budsjettet for oppfølgingen av tiltaksplanene, samt i hvilket omfang dette også vil kunne berøre andre departementer. Restaureringstiltak vil også kunne være aktuelle tiltak i flere villreinområder, og hvordan og hvor midler til slike tiltak budsjetteres i forhold til andre restaureringstiltak er noe departementet må ta stilling til.

Oppfølging av stortingsmelding

Stortingsmeldingen vil sette søkelyset på behov for langsiktige tiltak for å sikre en god forvaltning av denne ansvarsarten. Det er vanskelig å forutsi konkret hvilke grep som kan bli aktuelle for oppfølging nå, men at det settes av et beløp i budsjettet som gir rom for både å følge opp tiltaksplanene, samt å igangsette arbeidet med oppfølging av stortingsmeldingen i løpet av 2024.

Skrantesyke

Det er et betydelig behov for midler til forskning og styrke kunnskapsgrunnlaget rundt skrantesyke. NJFF anmoder om at det settes av minimum tilsvarende sum som for 2023 (4 millioner kroner) i budsjettet for 2024.

NJFF vil også understreke at vi ser det som viktig at arbeidet med å forberede reetablering av villrein i Nordfjella sone 1 blir prioritert.

Restaurering for villrein

Restaureringstiltak i villreinområder er påkrevet og vil kunne kreve betydelige økonomiske rammer. Hvilke tiltak og til hvilken tid vil være avgjørende for nivå. Det er viktig at Norge har et høyt ambisjonsnivå mht å ivareta noen av Europas siste villreinstammer, men bevilgningsnivået fra år til år vil måtte sees i sammenheng med oppfølging av tiltaksplanene.

Restaurering av natur

For å følge opp nasjonale strategier for restaurering av vassdrag² og å nå målene i den nye naturavtalen, som regjeringen har store ambisjoner med hensyn til oppfølgingen av³, er det nødvendig å sikre finansiering også av store restaureringsprosjekter.

² <https://www.vannportalen.no/kunnskapsgrunnlaget/restaurering-av-vassdrag/restaureringsstrategien/>

³ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norge-vil-ha-en-ambisios-og-forpliktende-naturavtale/id2950476/>

En vil i løpet av 2024 allerede være snart halvveis inn i FN's tiår for naturrestaurering. Mye norsk natur har behov for restaurering, og Miljødirektoratet har laget en god plan for restaurering av våtmark for 2021–2025⁴, og en god strategi for restaurering av vassdrag for perioden 2021-2030. Uten et taktskifte mht oppfølging av disse, herunder nødvendig finansiering, så er det imidlertid lite trolig at målene nås. Restaurering av vassdrag (og våtmark) må sees i sammenheng med å nå målene i vannforskriften og gjennomføring av de nødvendige tiltakene som følger av de regionale vannforvaltningsplanene for 2022-2027 (godkjent av regjeringen oktober 2022).

Det foregår mye god småskala restaurering i norske vassdrag, men det er stort behov for å øke innsatsen på de mellomstore og store restaureringsprosjektene. Dette krever økte økonomiske rammer. Uten å øke det reelle ambisjonsnivået og derigjennom tilføre mer midler, vil ikke Norge klare å følge opp hverken intensjonene i naturavtalen fra 2023 eller kravene i vannforskriften.

Vi ber derfor regjeringen om å avsette minimum 50 millioner kroner til restaurering av vassdrag. Tilskuddsordningen må da bli overførbar og dekke både utredning/planlegging, gjennomføring og oppfølging/evaluering.

Det ble for 2023 bevilget 20 millioner kroner for å bedre miljøtilstanden i Oslofjorden og Skagerrak. Å gjennomføre de nødvendige tiltakene i tiltaksplanen for Oslofjorden vil kreve langsiktig innsats. NJFF ber derfor om at det særskilt settes av 20 millioner kroner til dette formålet også for 2024.

Hvalstad, 02.01.2023

Norges Jeger- og Fiskerforbund

⁴ <https://www.vannportalen.no/veiledning-restaurering-av-vassdrag/plan-for-restaurering-av-vatmark-i-norge-2021-2025/>